

Informació, comunicació i diàleg

► Els éssers humans ens comuniquem els uns amb els altres, verbalment o per escrit, intercanviem informació i dialoguem sobre mil i una coses. En el món actual aquests tres termes ressonen constantment en les nostres ments, per escrit o verbalment. I a tota hora es reclama informació, es parla de comunicació i s'exigeix diàleg. Però en general ens queda molt poc clara la diferència entre aquestes tres formes d'intercanvi. O, fins i tot, pensem que no hi ha cap diferència i les fem com a totalment equivalents. Per tant, i vista la importància que en el moment present tenen totes tres, pot ser d'utilitat per a molts precisar-ne una mica el significat, de cada una. Tractaré d'establir les bases de la comunicació i de diferenciar el diàleg com una possibilitat dins d'aquesta, i el que podem dir de bon principi és que, perquè es produeixi diàleg, és imprescindible que hi hagi una intenció d'intercanvi de missatges entre dues o més persones. No sols les paraules, sinó també els gestos i les actituds formen part del diàleg quan existeix una intenció dialogant, perquè pot haver-hi comunicació sense diàleg però, com sembla evident, no pas diàleg sense comunicació.

La informació, i àdhuc la comunicació, sense diàleg és constant en els nostres dies, malgrat que, molt sovint, se'ns vol fer passar una cosa per l'altra. Algunes vegades en queda palesa la diferència, com és el cas dels anuncis comercials amb què ens bombardegen la premsa, la radio, la televisió i els cartells publicitaris del carrer. Sembla evident que aquí hi ha un oferiment —encara que més aviat n'hauríem de dir una imposició— d'informació, però no pas de comunicació ni encara menys de diàleg. Però ja no queda tan clar quan

veiem un líder polític exposant el seu programa electoral, de manera més o menys seductora, amb la finalitat de recaptar vots. Podem dir que està dialogant amb els telespectadors, tal com se sol pretendre? El meu parer és que no, i penso que la seva comunicació també, com en el cas de la publicitat, és un oferiment d'informació, no pas un diàleg.

Informació

La informació està sempre present, d'una manera o altra, en la comunicació i el diàleg, ja que és en certa manera com el material cru sobre el que es construeixen l'una i l'altre, però, com acabo de dir en relació amb la publicitat comercial, i a voltes també amb la política, constantment se'ns ofereix informació sense que hi hagi possibilitat —ni tan sols intencions— de res més. També hi ha un altre tipus d'informació útil i sense segones intencions, com són les senyalitzacions en les carreteres, la informació sobre qüestions de sanitat i alimentació, la informació sobre esdeveniments culturals o esportius, la predicció del temps, les guies sobre els serveis que s'ofereixen en les grans ciutats, etc. Per tant, ara assajaré d'aclarir una mica més el que crec que hem d'entendre per comunicació i diàleg.

Comunicació

Podem parlar de comunicació quan una persona transmet a una altra o unes altres un missatge. Aquest acte de comunicació pot estar guiat per moltes i diverses intencions. El missatge dona lloc a un increment de la informació que posseeixen el qui en són receptors. Dins de la comunicació, cal distingir entre quatre components: l'emissor, el missatge que es transmet, el mitjà

(paraules, gestos, comportaments, expressions facials, etc.) i els receptors. Un punt de gran importància en la teoria de la comunicació és la *intersubjectivitat*. En la filosofia del llenguatge s'entén per intersubjectivitat el fet que emissor i receptor comparteixen llenguatge, coneixements, experiències, pressupòsits, pautes d'interpretació, etc., sense la qual cosa seria impossible la comprensió del missatge per part del receptor.

Es dona una gran diversitat de possibilitats sobre allò que constitueixen els missatges. Poden ésser, essencialment, pensaments que es transmeten als altres per mitjà de signes, verbals o materials, informacions sobre la realitat externa a tots dos, sobre el que constitueix el món que els envolta, o sobre quelcom que l'emissor sent, pensa o vol fer saber, sobre ell mateix o sobre els altres. D'una manera o altra en la comunicació s'assaja de transmetre als altres alguna cosa que se suposa que no coneixen, o que no coneixen de manera suficient. Si l'interès de l'emissor per afavorir aquest increment del coneixement en els altres té com a objectiu que en puguin treure alguna utilitat, llavors la comunicació és informativa, com en l'ensenyament, o com quan indiquem a algú el camí que desconeix, o quan li fem saber les mesures que li cal prendre per millorar la seva salut, o —no hi ha pas motiu per oblidar-nos-en— quan una persona fa saber a una altra que l'estima. Moltes altres vegades, la comunicació es troba purament al servei del comunicant, el qual intenta obtenir-ne alguns beneficis, però, en moltes ocasions, la distinció entre la comunicació en benefici dels receptors o en benefici del mateix comunicant no és pas, ni de bon tros, clara. És el

un element *proposicional constatatiu* (que constata alguna cosa), de caràcter teòric-representatiu, que també anomenem semàntico-referencial, i un element *performatiu* (que indica acció), anomenat, també, pragmàtico-comunicatiu. L'element proposicional designa un estat de coses de la realitat (com ara «ara està plovent»), mentre que l'element performatiu manifesta la subjectivitat i les intencions del parlant, el qual promet, informa, adverteix, avisa, amenaça, reclama, sol·licita, etc., és a dir, realitza actes mitjançant un comportament verbal. En aquest cas, el factor comunicatiu del comportament es manifesta amb tota claredat, i, endemés, li hem d'afegir la influència que amb els seus actes el parlant exerceix sobre aquells que l'estan escoltant. A partir d'aquesta idea, per tant, hem de considerar el model interaccional de la comunicació en un doble nivell. Un és el de la comunicació mitjançant el comportament no verbal. L'altre és el de la comunicació emprant els actes de parla, que, a la vegada, queda dividida en dos elements, el semàntico-referencial i el pragmàtico-comunicatiu. Amb el primer, els parlants designen estats de la realitat, interna o externa, d'acord amb el valor semàntic de les paraules. Amb el segon, els parlants expressen llur subjectivitat i llurs intencions, més enllà d'aquest significat semàntic.

Model contextual. En aquest model, el context —familiar, social, acadèmic, laboral, amorós, etc.— en el qual es troben els parlants ocupa el paper primordial per entendre el significat de la comunicació. Aquest model es troba molt enllaçat amb l'afirmació del filòsof austríac L. Wittgenstein en el sentit que les paraules tenen el significat que els donen les persones que les utilitzen. I, evidentment, podem dir que els parlants es recolzen en el context per donar significat a llurs paraules. De tota manera, val a dir que les coses es posen molt difícils quan ens posem a examinar-les detingudament, perquè tot context està inserit en un altre context, i aquest en un altre i així successivament. Per posar un exemple, quan en una Universitat els alumnes estan assistint a classe es troben en un context clar i ben determinat. Però aquest context està situat dins del context més ample de la Universitat a la qual pertany, amb les seves regles, tipus d'estudiants i professors, maneres

usuals de convivència, etc., Universitat que està incrustada en el context de l'Estat, amb les seves lleis, la seva política, estil de societat predominant, etc. Al mateix temps, cadascuna de les persones presents a l'aula posseeix el seu subcontext propi d'acord amb les seves circumstàncies particulars, etc. Afortunadament, la ment humana és ràpida i flexible, i, de la mateixa manera que el nostre cervell capta la multiplicitat d'estímuls que incideixen sobre la retina i els transforma immediatament en una percepció concreta, també la ment de cada persona es fa càrrec, en un instant, de la multiplicitat de contextos dins dels quals es desenvolupa una comunicació i, tot realitzant a la vegada una abstracció i integració de tots plegats, dóna significat als signes emesos pel comunicant, encara que amb un marge d'error, com és natural, variable segons les circumstàncies i la claredat del missatge.

Un altre aspecte adscrit al missatge és allò que podem denominar la *validesa* de la comunicació. Cada comunicació posseeix una determinada validesa o força dins del context que li correspon, però pot transformar-se en un conjunt de paraules mancades de tota validesa fora del seu context. Per exemple, la frase pronunciada per una dama que enarborava una ampolla de cava i l'estrella contra un vaixell: «batejo aquest vaixell amb el nom de...» sols té validesa en el context d'una determinada cerimònia, de la mateixa manera que les gesticulacions amb què un guàrdia municipal dirigeix el trànsit sols tenen força si, veritablement, qui les executa és un guàrdia municipal en l'exercici de les seves funcions, etc. Però aquest caràcter específic propi del model contextual té les seves limitacions, perquè hi ha comunicacions, com per exemple «els drets humans són inalienables», que són vàlides en tot context.

Diàleg

Solem anomenar *diàleg* tota conversa que mantenen dues o més persones, encara que sigui per passar l'estona o per no quedar en silenci. Però hi ha un altre concepte més enlairat de diàleg, al qual ens referim quan parlem de la necessitat que les persones exposin llurs arguments i escoltin els dels altres per mirar de resoldre, en la mesura del possible, els problemes i

dificultats que sorgeixen a la vida, des dels més senzills i privats, fins als més complexos i transcendents de tipus polític, sociològic, científic, etc. En aquest cas, perquè sigui un veritable diàleg, han de complir-se diverses condicions. Per començar, aquest diàleg ha d'estar presidit per l'objectiu de la comprensió mútua. Això fa que quan en ell afirmem o neguem alguna cosa plantejem una pretensió de veritat, és a dir que pretenem que la nostra proposició sigui reconeguda com a veritable, i el mateix suposem dels nostres interlocutors. Diu el filòsof J. Habermas que en tots els actes de parla orientats a fer-nos entendre els uns amb els altres hi ha d'haver un «consens de fons», en el sentit que tant els qui parlen com els qui escolten es posin mútuament d'acord en quatre condicions de validesa que cadascun dels interlocutors ha d'acceptar: cal parlar d'una manera intel·ligible per als altres; cal ser sincer; cal considerar els propis arguments com veritables, i cal seguir recatament les normes fixades pel diàleg (per exemple, no s'hi val a introduir arguments que no vénen a tomb per amagar o desfigurar l'objectiu establert del diàleg). Aquestes quatre pretensions de validesa són, doncs, *intel·ligibilitat, veritat, sinceritat i recatitud*. Al meu entendre, crec que el diàleg entre els humans assoleix la màxima plenitud quan s'estableix seguint aquella màxima que el filòsof de la ciència K. Popper ens va deixar com a preuada herència: «Jo puc estar equivocat i tu pots tenir raó, i, amb un esforç, podem atansar-nos tots dos a la veritat.» Finalment, cal recordar que diàleg no és el mateix que consens, perquè pot haver-hi un autèntic i sincer diàleg sense que s'arribi a un consens, mentre que pot arribar-se a un consens, pels interessos que siguin, sense que s'hagi establert un veritable diàleg ■

Joan Coderch

